

МЕТОДИКА І ТЕХНОЛОГІЯ ОСВІТИ

УДК 378.016:347(477)“200/202”(091)

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-4-193-201>

Гресько Василь Васильович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ, Україна.

vasyl.hresko.24@pnu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0003-7953-4530>

ІСТОРІОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ СТ.

На сучасному етапі розвитку освіти актуалізуються питання методики викладання цивільного права. Цивільне право як освітня компонента у закладах вищої освіти України впродовж першої чверті ХХІ ст. зазнало суттєвих змін, спричинених домінуванням компетентнісного підходу та вимогами ринку праці до формування юриста-практика. Ця трансформація відбувалася під впливом зміни освітніх парадигм, інтеграції інформаційних технологій, а також зовнішніх чинників (реформування правничої освіти, інтеграція у європейський освітній простір, карантинні обмеження та воєнні дії).

Вивчення джерельної бази, у якій висвітлюється методика викладання цивільного права, свідчить про те, що у цей період вітчизняними науковцями активно досліджувалися традиційні та інноваційні методики викладання означеної навчальної дисципліни, наводилися доводи щодо ефективності кожної з них.

Однак цілісного хронологічного та систематизованого огляду еволюції вказаних методичних підходів до викладання за останні двадцять п'ять років в українській правничій освіті у наукових дослідженнях учених знайдено небагато. Ця наукова прогалина унеможливорює повноцінне теоретичне осмислення причинно-наслідкових зв'язків між використаними методами навчання та їх результативністю.

Історіографічний аналіз методики викладання цивільного права у закладах вищої освіти України покликаний установити причини втрати ефективності певних методів, технологій навчання та появу нових, дослідити тенденції та напрями їх використання в навчальному процесі.

Проведене нами дослідження дає змогу систематизувати та встановити періоди розвитку, а також критерії розмежування таких історичних етапів щодо методики викладання цивільного права у цьому столітті з огляду на наукові джерела.

Водночас результати нашого дослідження матимуть й практичне значення, тому що на основі хронологічно узагальненого досвіду можуть бути оптимізовані навчальні програми та розроблені методичні рекомендації з методик викладання цивільного права у закладах вищої освіти України.

Проблемні питання методики викладання права у закладах вищої освіти України в першій чверті ХХІ ст. вивчалися Н. Артикуцою, І. Балюк, Т. Коломосьць, Н. Кузнецовою та О. Письменною. Разом із тим ефективність методів викладання цивілістичних дисциплін досліджувалася такими науковцями, як О. Зозуляк, О. Меленко, Н. Міловська, Л. Орел, О. Пономаренко,

Р. Стефанчук, І. Спасибо-Фатєєва, С. Шимон та ін. Однак у досліджених працях вищезгаданих науковців питання еволюції методики викладання цивільного права не було окреслено.

Метою публікації є історіографічний аналіз наукових джерел із проблем викладання цивільного права в українських закладах вищої освіти впродовж першої чверті ХХІ ст.

У процесі дослідження нами використано не лише загальнонаукові методи дослідження (аналіз, синтез, узагальнення та абстрагування), а й спеціальні (метод періодизації, історико-логічний та історико-генетичний). Застосування цих методів дослідження передбачало послідовне опрацювання та критичний аналіз наукової літератури (зокрема, статей та тез), присвяченої методиці викладання цивільного права, умовному поділу досліджуваного нами явища на часові проміжки та їх критичному осмисленню.

Проведене нами дослідження було виконано із застосуванням хронологічного підходу шляхом послідовного аналізу наукової літератури, у якій висвітлено проблемні питання методики викладання цивільно-правових дисциплін у закладах вищої освіти впродовж першої чверті ХХІ ст.

Унаслідок опрацювання наукової бази нами було охарактеризовано еволюцію підходів до застосування методик викладання цивільного права у цей період часу, у тому числі зміну поглядів щодо їх розуміння. Результати дослідження наведено нижче.

Початок ХХІ ст. в освітньому середовищі ознаменувався критикою традиційних навчальних методів та необізнаністю із новими методами навчання правничих дисциплін (Саніахметова, 2001, с. 123).

У першому десятилітті ХХІ ст. активно розгортається дискусія стосовно необхідності впровадження в освітній процес правників інтерактивних та новітніх методів навчання. Так, зокрема, Н. Саніахметова пропонувала використовувати ситуаційні справи, комп'ютерні програми і симуляції, ділові ігри, які б висвітлювали реалії застосування права в Україні. Водночас із метою розвитку у здобувачів освіти навичок та здібностей рекомендувала проведення тренінгових семінарів та застосовувати кейс-метод (Саніахметова, 2001, с. 125–126).

Н. Артикуца у дослідженні, присвяченому інноваційним методикам викладання правничих дисциплін, констатувала, що «високу ефективність навчального процесу на юридичному факультеті закладу вищої освіти забезпечує застосування таких методів навчальної роботи, як: аналіз помилок, колізій, казусів; аудіовізуальний метод навчання; «мозковий штурм»; діалог Сократа; «дерево рішень»; дискусія із запрошенням фахівців; «займи позицію»; коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; метод аналізу і діагностики ситуації; метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод проєктів моделювання; PRES-формула; проблемний (проблемно-пошуковий) метод; публічний виступ; робота в малих групах; тренінги (індивідуальні та групові, як окремих, так і комплексних навичок)» (Артикуца, 2005, с. 8).

Воглянутих нами працях було присвячено значну увагу ефективності методу ділової (рольової) гри в процесі навчання правників (зокрема, і під час викладання дисципліни цивільного права).

Т. Коломоєць указувала на те, що для здобувачів правничої освіти, які вивчають цивільне право, ефективним є проведення ділових ігор, учасникам яких необхідно оцінювати законність й обґрунтованість вирішення конкретних справ, правильність оформлення процесуальних документів. Головними особливостями таких ігор є відсутність рольової взаємодії учасників та орієнтація на індивідуальну роботу здобувача освіти з матеріалами конкретної справи, підсумком якої є письмовий висновок студента. Водночас досвід використання ділових ігор на юридичному факультеті ЗДУ, яке практикується з 2000–2001 навчального року, продемонстрував, що рівень засвоєння матеріалу студентами за вказаний навчальний рік із дисциплін, під час вивчення яких активно використовувалися ділові ігри, був значно вищий порівняно з дисциплінами, де використовувалися традиційні методи навчання (Коломоєць, 2001, с. 74–75).

Н. Артикуца пропонувала використовувати метод ділової (рольової) гри під час викладання фахових правничих дисциплін (зокрема, й цивільного права), оскільки гра посилює мотивацію студентів до навчання, а також дає змогу наочно побачити або відчувти прогалини у знаннях (своїх та інших дійових осіб) (Артикуца, 2005, с. 9).

Разом із тим І. Балюк наголошує, що «метод ділової гри під час викладання цивільного права є додатковим інструментом, який не повинен призвести до перебудови всієї методики викладання, оскільки навчання юристів потребує отримання суттєвих знань теорії права та чинного законодавства, які базуються на класичних методах» (Балюк, 2009, с. 660).

Проведений аналіз джерел першого десятиріччя XXI ст. свідчить про те, що в зазначений період науковці наголошували на необхідності встановлення оптимального балансу між традиційними та інноваційними методами викладання цивільного права в закладах вищої освіти України, які займаються професійною підготовкою правників. Водночас наголошується на необхідності застосування сучасних методик викладання даної дисципліни переважно з метою ефективного засвоєння теоретичних знань та норм законодавства.

Водночас у проаналізованих нами працях, які опубліковані починаючи з другої декади XXI ст. і дотепер, спостерігається дискусія щодо пріоритетності застосування практико-орієнтованих методів навчання, які покликані формувати у здобувачів правничої освіти навички застосування норм права та стимулювати розвиток їхньої творчості. При цьому науковці критикували викладання за традиційними методами навчання. Змінюються й самі підходи до розуміння методів навчання у бік його індивідуалізації.

Наголошується на ефективності проблемно-пошукової методики викладання дисциплін юридичного спрямування, зокрема й цивільного права. О. Меленко зазначає, що дієвість даного методу обґрунтовувалася тим, що «він сприяє розвитку творчого начала, критичного мислення, вироблення самостійного підходу до вирішення поставленого завдання, оскільки дисципліна «Цивільне право» включає велику кількість проблемних, спірних моментів, які можуть бути не розкриті лектором у процесі викладання» (Меленко, 2012, с. 88).

У контексті практико-орієнтованого підходу до викладання цивільного права дослідниця переконує, що застосування такого традиційного методу, як «ділові ігри» під час викладання курсу «Цивільне право», дає змогу здобувачам освіти не лише краще засвоїти теоретичний курс, а й набути навичок публічних виступів, розвинути творчі та аналітичні здібності, надати впевненості у своїх силах під час реалізації відведеної ролі з виконання завдань у діловій грі, а також визначити доцільність отримання вибраної професії (Меленко, 2012, с. 89).

Із середини 2010-х років у літературі наголошується на необхідності інтеграції інтерактивних та інноваційних методик до викладання цивільного права.

Так, С. Шимон зауважує, що «найбільш ефективними засобами формування практичних вмінь та навичок із цивілістичних дисциплін є інтерактивні методики навчання, де всі учасники навчального процесу взаємодіють, а викладач виступає лише в ролі досвідченішого організатора процесу навчання. Інтерактивні методики дають змогу задіяти поряд зі свідомістю почуття, емоції, вольові якості людини, досягти найвищого ефекту у засвоєнні матеріалу» (Шимон, 2014, с. 207).

Варте уваги дослідження Н. Кузнецової, яка вказує на те, що в основу набуття практичних навичок здобувачами освіти правничих спеціальностей мають бути покладені сучасні можливості: інноваційні методи та технології, сучасні інтерактивні підходи та системи забезпечення (Кузнецова, 2017, с. 69).

О. Письменна та К. Ільченко також наголошують, що «для ефективної підготовки сучасних юристів необхідно застосовувати передові педагогічні методи та технології, які сприяють передачі майбутнім фахівцям спеціалізованих навичок і вмінь, а це, своєю чергою, допомагає їм здобути необхідні професійні компетенції. Позитивною перспективою для успішної

реалізації адаптації юридичної освіти є, зокрема, упровадження орієнтованого на практику навчання; використання інноваційних методик навчання, таких як case-study та онлайн-курси; залучення практиків до викладання і розроблення освітніх програм» (Письменна & Ільченко, 2024, с. 112).

Окрім того, у літературі зазначеного періоду було звернено особливу увагу на необхідності та ефективності впровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес правників-цивілістів.

Так, О. Меленко переконує, що методика викладання курсу «Цивільне право» також передбачає використання сучасних інформаційних технологій, зокрема електронних, комп'ютерних, web-орієнтованих читань, систем онлайн-навчання, а на лекціях варто використовувати мультимедійну техніку, яка демонструє слайди зі схемами, прикладами з юридичної практики. Однак дослідниця вказувала й на те, що в системі сучасної вітчизняної освіти поки не має місця подібному «вдосконаленню», оскільки інноваційне забезпечення має невелика кількість навчальних закладів (Меленко, 2012, с. 89).

Л. Орел, описуючи свій досвід викладання цивільного права у Київському університеті ім. Б. Грінченка до 2020 р., звертає увагу на ефективність використання електронних методів: здобувач може пройти тест у своєму електронному кабінеті зі смартфона чи комп'ютера, що наявний в аудиторії чи, з дому, якщо він навчається дистанційно (цей метод став особливо актуальним в умовах карантину) (Орел, 2020, с. 198). Водночас О. Зозуляк, резюмуючи свій досвід викладання приватноправових дисциплін (до яких належить, зокрема, і «Цивільне право»), зазначає про використання нею у своїй навчальній роботі платформ на телеграм-каналах, які пов'язані з аналізом судової практики (Зозуляк, 2021, с. 14).

Разом із тим Р. Стефанчук наголошував й на проблемі якості та доступності програмних засобів, що використовувалися закладами вищої освіти у процесі підготовки правників-цивілістів. Він зазначає, що «переважна більшість програм і сайтів університетів не вирізнялася високою якістю, доступністю та комфортом («дружністю» до споживача)» (Стефанчук, 2019, с. 227–228).

Аналіз джерел вищевказаного періоду підтверджує високу ефективність та доцільність упровадження інформаційних технологій у процес викладання цивільного права в другій половині ХХІ ст. Поряд із цим наголошувалося й на проблемних аспектах застосування таких технологій: відсутність у більшості закладів вищої освіти інноваційного забезпечення, низька якість та доступність програмного забезпечення для користувачів.

Однак, незважаючи на вказані труднощі, що виникали в процесі застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, їхній вплив на традиційні методи навчання цивільного права був суттєвим.

Варта уваги позиція І. Спасибо-Фатєєвої, яка стверджує, що лекція припинила бути єдиним джерелом інформації для здобувача освіти, оскільки впродовж останнього часу існує маса підручників, схем, посібників, методичних указівок, програм, а також видаються численні правові журнали з публікаціями на різні теми, є відкритий доступ до реєстрів судових рішень, правових позицій, формуються дайджести, існують бази даних («Ліга» і «НАУ»). Тобто джерел інформації більше ніж достатньо, щоб здобувачі могли ними скористатися. У зв'язку із цим викладачі мають визначати їх коло та те, у якій послідовності треба звертатися до таких джерел. Необхідні також пояснення, тлумачення складних для сприйняття студентів матеріалів (Спасибо-Фатєєва, 2019, с. 265–266).

Подібною думки дотримується й О. Пономаренко. Науковець стверджує, що методика, за якою викладалася «класична» лекція, потребує змін, оскільки сучасному здобувачеві стала більш доступною інформація, необхідна для вивчення курсу. При цьому пошук такої інформації (підручники, законодавство, судова практика) значно спрощено. Упровадження в освітній

процес цифрових технологій, які дають змогу розміщувати на цифрових навчальних платформах відеозаписи лекцій, презентації, навчальну та методичну літературу, робить неактуальними класичні лекції з конспектуванням (Пономаренко, 2023, с. 19–20).

Окрім того, стверджується, що переважання традиційних лекційних методів обмежує можливості здобувачів вищої освіти брати активну участь в освітньому процесі, перешкоджає розвитку критичного мислення та аналітичних навичок (Письменна & Ільченко, 2024, с. 111). Проведення лекційних та семінарських (практичних) занять через повторення та відтворення теоретичного матеріалу далеко не завжди наповнюється інформацією, що відображає тенденції та процеси, які мають місце у сфері правозастосування, йдеться про огляди практики діяльності (рішень) національних та міжнародних судів, узагальнення правових висновків Верховного Суду тощо (Міловська, 2021, с. 39–40).

Отже, в останні роки поточного століття в дослідженій нами літературі традиційна методика викладання лекцій та проведення інших аудиторних занять зазнає критики через їх неефективність та відсутність необхідності в донесенні здобувачам освіти теоретичного матеріалу, який наявний у відкритому доступі. Натомість пропонується впроваджувати інтерактивну взаємодію між здобувачами та викладачами, спрямовану на розвиток критичного та аналітичного мислення, умінь пошуку інформації з питань практичного застосування норм права.

Таким чином, на основі проведеного історіографічного дослідження нами простежено, що початкові роки ХХІ ст. ознаменувалися активним обговоренням інноваційних методик викладання цивільного права, які повинні виконувати допоміжну роль у засвоєнні теоретичного матеріалу нарівні з традиційними.

Однак починаючи з другого десятиріччя ХХІ ст. у проаналізованій нами літературі спостерігається пріоритетність практико-орієнтованих методів навчання, першочерговими завданнями яких є формування навичок застосування норм цивільного права, стимулювання творчості у здобувачів освіти, розвиток критичного та аналітичного мислення. Зазначається необхідність використання проблемно-пошукової методики та втілення методів навчання через сучасні комп'ютерні технології.

Також в останні роки ХХІ ст. критикуються традиційні методики викладання цивільного права у зв'язку з їх низькою ефективністю у формуванні вмінь та навичок майбутнього правника та загальнодоступністю теоретичного матеріалу.

Разом із тим проведене нами дослідження не є завершенням порушеної проблематики історіографії методики викладання цивільного права в поточному столітті. Перспективним напрямом нашої роботи є вивчення еволюції використання технологій навчання цивільного права у закладах вищої освіти України.

Список використаної літератури

1. Артикуца Н. В. Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті. *Інноваційні технології у вищій юридичній освіті* : матеріали міжнар. наук.-метод. конф., присвяченої 390-річчю зі дня заснування Київської братської школи – предтечі Києво-Могилянської академії, м. Київ, 25–28 травня 2005 р. Київ, 2005. С. 3–26.
2. Балюк І. А. Ділова гра як інструмент формування компетенції юриста господарського спрямування. *Тренінгові технології як засіб формування знансєвих та практичних компетенцій: досвід факультетів і кафедр* : зб. матеріалів наук.-метод. конф., м. Київ, 03–04 лютого 2009 р. Київ, 2009. С. 417–812.
3. Зозуляк О. І. Досвід викладення приватноправових дисциплін у магістратурі. *Підвищення якості викладання галузєвих юридичних дисциплін* : зб. матеріалів круглого столу, м. Київ, 07 жовтня 2021 р. Київ, 2021. С. 11–16.

4. Коломоець Т. О. Використання активних методів навчання студентів-правників. *Матеріал виступу на Міжнародній конференції «Практичні проблеми юридичної освіти України в контексті європейської інтеграції»*, м. Київ, 20 вересня 2001 р. Київ, 2001. С. 72–77.
5. Кузнєцова Н. С. Забезпечення якісної практичної підготовки студентів-юристів як невід’ємний складник реформування юридичної освіти. *Право України*. 2017. № 10. С. 66–72.
6. Меленко О. В. Особливості методики викладання навчальної дисципліни «Цивільне право»: традиційний та інноваційний аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2012. Вип. 19. Т. 2. С. 87–89.
7. Міловська Н. В. Особливості практичної підготовки фахівців у галузі права з цивілістичних дисциплін. *Підвищення якості викладання галузевих юридичних дисциплін* : зб. матеріалів круглого столу, м. Київ, 07 жовтня 2021 р. Київ, 2021. С. 39–44.
8. Орел Л. В. Сучасні методи навчання цивільного права та процесу. *Scientific and pedagogic internship «Modern approaches to the organization of the educational process for law students»: Internship proceedings (August 24 – October 2, 2020)*. Frankfurt an der Oder, 2020. С. 197–199.
9. Письменна О. П., Ільченко К. Р. Адаптація юридичної освіти до вимог сучасного світу: перспективи та забезпечення якості. *Нове українське право*. 2024. Вип. 2. С. 109–113. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.14>
10. Пономаренко О. М. Концептуальні засади викладання дисциплін приватноправового циклу під час підготовки фахівців у галузі права. *Юридична освіта – майбутній капітал України* : мат. круглого столу, присвяченого Дню працівника освіти, м. Харків, 29 вересня 2023 р. Харків, 2023. С. 18–20.
11. Саніахметова Н. О. Удосконалення навчальних планів, методів навчання та технологій викладання правничих наук. *Матеріали виступу на Міжнародній конференції «Практичні проблеми юридичної освіти України в контексті європейської інтеграції»*, м. Київ, 20 вересня 2001 р. Київ, 2001. С. 123–126.
12. Стефанчук Р. О. До питання осучаснення організації та викладання цивілістичних дисциплін. *Реформування юридичної освіти: виклики часу* : збірник статей до ювілею доктора юридичних наук, професора Наталії Семенівни Кузнєцової / відп. ред. О. О. Кохановська, О. О. Кот. Київ : Юридична практика, 2019. С. 219–233.
13. Спасибо-Фатєєва І. В. Про концептуальні засади реформування викладання цивільного права. *Реформування юридичної освіти: виклики часу* : збірник статей до ювілею доктора юридичних наук, професора Наталії Семенівни Кузнєцової / відп. ред. О. О. Кохановська, О. О. Кот. Київ : Юридична практика, 2019. С. 261–278.
14. Шимон С. Цілі вищої юридичної освіти та дидактичні принципи цивілістичних дисциплін. *Десяті юридичні читання. Юридична освіта і наука в Україні: традиції та новації* : мат. міжнар. наук. конф., м. Київ, 15–16 травня 2014 р. Київ, 2014. С. 205–208.

References

1. Artykutsa, N. V. (2005). Innovatsiini metodyky vykladannia dystsyplin u vyshchii yurydychnii osviti [Innovative methods of teaching disciplines in higher legal education]. In: *Innovatsiini tekhnolohii u vyshchii yurydychnii osviti: materialy Mizhnar. nauk.-metod. konf., prysviachenoї 390-richchiu z dnia zasnuvannia Kyivskoi bratskoi shkoly – predtechі Kyievo-Mohylianskoi akademii – Innovative technologies in higher legal education: materials of the International Scientific and Methodological Conference dedicated to the 390th anniversary of the founding of the Kyiv Fraternal School – the forerunner of the Kyiv-Mohyla Academy*. (pp. 3–26). Kyiv [in Ukrainian].
2. Baliuk, I. A. (2009). Dilova hra yak instrument formuvannia kompetentsii yurysta hospodarskoho spriamuvannia [Business game as a tool for developing the competence of a commercial lawyer]. In: *Treninhovi tekhnolohii yak zasib formuvannia znannievykh ta praktychnykh kompetentsii: dosvid fakultetiv i*

kafedr: zb. materialiv nauk.-metod. konf. – Training technologies as a means of forming knowledge and practical competencies: experience of faculties and departments: collection of materials of scientific-methodological conference. (pp. 417–812). Kyiv [in Ukrainian].

3. Zozuliak, O. I. (2021). Dosvid vykladannia pryvatnopravovykh dystsyplin u mahistraturi [Experience in teaching private law disciplines at the master's level]. In: *Pidvyshchennia yakosti vykladannia haluzevykh yurydychnykh dystsyplin: zbirnyk materialiv kruhloho stolu – Improving the quality of teaching sectoral legal disciplines: a collection of roundtable materials.* (pp. 11–16). Kyiv [in Ukrainian].

4. Kolomoiets, T. O. (2001). Vykorystannia aktyvnykh metodiv navchannia studentiv-pravnykiv [Using active teaching methods for law students]. In: *Praktychni problemy yurydychnoi osvity Ukrainy v konteksti yevropeiskoi intehtatsii : material vystupu na Mizhnarodnii konferentsii – Practical problems of legal education in Ukraine in the context of European integration: material of the speech at the International Conference.* (pp. 72–77). Kyiv [in Ukrainian].

5. Kuznietsova, N. S. (2017). Zabezpechennia yakisnoi praktychnoi pidhotovky studentiv-yurystiv yak nevid'iemna skladova reformuvannia yurydychnoi osvity [Ensuring high-quality practical training for law students as an integral component of reforming legal education]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, (10), 66–72 [in Ukrainian].

6. Melenko, O. V. (2012). Osoblyvosti metodyky vykladannia navchalnoi dystsypliny «Tsyvilne pravo»: tradytsiinyi ta innovatsiinyi aspekty [Peculiarities of the teaching methodology of the main discipline «Civil Law»: traditional and innovative aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo – Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, (19), 87–89 [in Ukrainian].

7. Milovska, N. V. (2021). Osoblyvosti praktychnoi pidhotovky fakhivtsiv u haluzi prava z tsyvilistychnykh dystsyplin [Peculiarities of practical training of specialists in the field of civil law disciplines]. In: *Pidvyshchennia yakosti vykladannia haluzevykh yurydychnykh dystsyplin: zbirnyk materialiv kruhloho stolu – Improving the quality of teaching sectoral legal disciplines: a collection of roundtable materials.* (pp. 39–44). Kyiv [in Ukrainian].

8. Orel, L. V. (2020). Suchasni metody navchannia tsyvilnoho prava ta protsesu [Current methods of teaching civil law and procedure]. In: *Scientific and pedagogic internship «Modern approaches to the organization of the educational process for law students».* (pp. 197–199). Frankfurt an der Oder [in Ukrainian].

9. Pysmenna, O. P., & Ilchenko, K. R. (2024). Adaptatsiia yurydychnoi osvity do vymoh suchasnoho svitu: perspektyvy ta zabezpechennia yakosti [Adaptation of legal education to the requirements of the modern world: prospects and quality assurance]. *Nove ukrainske pravo – New Ukrainian Law*, (2), 109–113. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.14> [in Ukrainian].

10. Ponomarenko, O. M. (2023). Kontseptualni zasady vykladannia dystsyplin pryvatno-pravovoho tsykladu pry pidhotovtsi fakhivtsiv u haluzi prava [Conceptual principles of teaching the disciplines of the private-law cycle by specialists in the field of law]. In: *Yurydychna osvita – maibutnii kapital Ukrainy: materialy kruhloho stolu prysviachenoho Dniu pratsivnyka osvity – Legal education – the future capital of Ukraine: materials of the round table dedicated to the Day of the Education Worker.* (pp. 18–20). Kharkiv [in Ukrainian].

11. Saniakhmetova, N. O. (2021). Vdoskonalennia navchalnykh planiv, metodiv navchannia ta tekhnolohii vykladannia pravnych nauk [Improvement of teaching plans, teaching methods and technology of teaching legal sciences]. In: *Praktychni problemy yurydychnoi osvity Ukrainy v konteksti yevropeiskoi intehtatsii: material vystupu na Mizhnarodnii konferentsii – Practical problems of legal education in Ukraine in the context of European integration: material of the speech at the International Conference.* (pp. 123–126). Kyiv [in Ukrainian].

12. Stefanchuk, R. O. (2019). Do pytannia osuchasnenia orhanizatsii ta vykladannia tsyvilistychnykh dystsyplin [On the issue of organizational and teaching of civil disciplines]. In: O. V. Kokhanovska, O. O. Kot (Eds.), *Reformuvannia yurydychnoi osvity: vyklyky chasu. Zbirnyk statei do yuvileiu doktora yurydychnykh nauk, profesora Natalii Semenivny Kuznietsovoi – Reforming Legal Education: Challenges*

of the Times. Collection of Articles for the Anniversary of Doctor of Law, Professor Nataliya Semenivna Kuznetsova. (pp. 219–233). Kyiv [in Ukrainian].

13. Spasybo-Fatieieva, I. V. (2019). Pro kontseptualni zasady reformuvannia vykladannia tsyvilnoho prava [On conceptual principles of reforming the interpretation of civil law]. In: O. V. Kokhanovska, O. O. Kot (Eds.), *Reformuvannia yurydychnoi osvity: vyklyky chasu. Zbirnyk statei do yuvileiu doktora yurydychnykh nauk, profesora Natalii Semenivny Kuznetsovoi – Reforming Legal Education: Challenges of the Times. Collection of Articles for the Anniversary of Doctor of Law, Professor Nataliya Semenivna Kuznetsova.* (pp. 261–278). Kyiv: Yurydychna praktyka [in Ukrainian].

14. Shymon, S. (2014). Tsili vyshchoi yurydychnoi osvity ta dydaktychni pryntsypy tsyvilistychnykh dystsyplin [Goals of higher legal education and didactic principles of civil science disciplines]. In: *Desiati yurydychni chytannia. Yurydychna osvita i nauka v Ukraini: tradytsii ta novatsii: materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii – Tenth Legal Readings. Legal Education and Science in Ukraine: Traditions and Innovations: Proceedings of the International Scientific Conference.* (pp. 205–208). Kyiv [in Ukrainian].

Гресько В. В. Історіографія досліджень методики викладання цивільного права у закладах вищої освіти України в першій чверті ХХІ ст.

У статті висвітлено результати історіографічного аналізу методики викладання цивільного права у закладах вищої освіти України впродовж першої чверті ХХІ ст. Проведене дослідження дало змогу виокремити ключові етапи в еволюції зазначеної методики. Початковий період (перше десятиліття ХХІ ст.) ознаменувався активною дискусією щодо необхідності впровадження інтерактивних та новітніх методів поряд із традиційними. На цьому етапі інноваційні методи розглядалися переважно як допоміжний інструмент для ефективного засвоєння теоретичного матеріалу. Однак уже з другого десятиліття і дотепер спостерігається чітке зміщення акцентів у бік практико-орієнтованих методів та індивідуалізації навчання, першочерговими завданнями яких стають формування навичок застосування норм права, розвиток критичного та аналітичного мислення та стимулювання творчості здобувачів. У цей період особливої ваги набувають проблемно-пошукова методика та інтеграція сучасних інформаційних технологій (онлайн-курси, використання мультимедіа та спеціалізованих платформ).

В останні роки цього століття спостерігається критика традиційних лекційних методів через їх низьку ефективність у формуванні практичних навичок та загальнодоступність теоретичного матеріалу у відкритих джерелах. Натомість у досліджених джерелах пропонується перехід до інтерактивної взаємодії, спрямованої на пошук інформації з питань практичного правозастосування (судової практики, правових висновків). Таким чином, автором окреслено перехід від балансу між традиційним та інноваційним до пріоритетності практико-орієнтованих та цифрових методик.

Ключові слова: методика викладання, історіографія методики викладання, цивільне право, правнича освіта, вища юридична освіта.

Hresko V. V. Historiography of research on civil law teaching methods in Ukrainian higher education institutions in the first quarter of the 21st century

This article presents the results of a historiographical analysis of the methods used for teaching Civil Law in higher education institutions in Ukraine during the first quarter of the 21st century. The conducted research allowed for the identification of key stages in the evolution of these methods. The initial period (the first decade of the 21st century) was marked by an active discussion regarding the necessity of implementing interactive and novel methods alongside traditional ones. At this stage, innovative methods were primarily regarded as an auxiliary tool for the effective assimilation of theoretical material. However, since the second decade and up to the present, a clear shift in focus towards practice-oriented methods and the individualization of learning has been observed.

The primary objectives of these methods are the formation of legal norm application skills, the development of critical and analytical thinking, and the stimulation of students' creativity. During this period, the problem-search methodology and the integration of modern information technologies (online courses, the use of multimedia, and specialized platforms) have gained particular importance.

In recent years of this century, there has been criticism of traditional lecture methods due to their low effectiveness in forming practical skills and the general accessibility of theoretical material through open sources. Instead, the sources examined propose a transition to interactive engagement focused on searching for information related to practical law enforcement (judicial practice, legal conclusions). Thus, the author outlines the shift from a balance between traditional and innovative approaches to the priority of practice-oriented and digital methodologies.

Key words: teaching methods, historiography of teaching methods, civil law, legal education, higher legal education.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.11.2025

Дата публікації: 26.12.2025 р.